

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПЕДАГОГІКИ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
БАКАЛАВРА**

на тему:

***«Взаємозв'язок рівня тривожності та
самооцінки у молодших школярів»***

Виконав: здобувач 4 курсу,
групи ПС-17-1зс
спеціальності 053 «Психологія»
Анчева Н.О.
Керівник: Гаркуша І.В.,
PhD з соц.ком., доцент

**Дніпро
2021 р.**

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
Анчевої Наталії Олександрівни
на тему:
«Взаємозв'язок рівня тривожності та самооцінки у молодших
школярів»

Кваліфікаційна робота здобувача 4-го курсу, спеціальності «Психологія» (у форматі Бакалавр) (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, кафедра інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи) присвячена проблемі теоретичного обґрунтування та емпіричного дослідження взаємозв'язку рівня тривожності та самооцінки у молодших школярів.

Дитина, також як і доросла людина, відчуває на собі вплив багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть викликати у нього стан тривожності, як особистісної, так і ситуативної.

Обґрунтовано, що заміна соціальних стосунків представляє для школярів суттєві складності. В першій фазі молодшого шкільного періоду тривожний стан, емоційна напруга пов'язані переважно із відсутністю найближчих для дитини осіб, із зміною навколишнього середовища, звичайних умов та ритму життя.

З'ясовано, що потреби у стабільності, ставлення до себе має два боки: один із них пов'язаний із здобутком визначеного рівня цілей, що забезпечує задовольняючий рівень відношення до себе, і другий – із збереженням звичайного відношення до себе незалежно від його показників. Для тривожних дітей значним є саме збереження звичайного відношення до себе, бо з його допомогою забезпечується стабільна та передбачена картина світу та свого місця у ньому.

Акцентується, що у дітей молодшого шкільного віку тривожність ще не є стабільною характеристикою та відносно зворотною під час проведення відповідних психолого-педагогічних заходів та корекційної роботи.

Розглядаючи вплив тривоги на особу школяра та його взаємовідносини виокремлено, що тривожність зафарбовує у похмурі кольори відношення до себе, до інших та реальності.

Стверджується, що важливо, аби свою цінність та унікальність відчувала кожна дитина. Важливо допомогти кожній дитині реалізовувати свої потенційні можливості, відкрити цінні вміння кожного школяра.

Розкрито, що сенситивним періодом для становлення самооцінки, як окремого компонента самоусвідомлення, є молодший шкільний вік, тому є необхідним розпочинати розвиток об'єктивної самооцінки.

Зазначено, що від самооцінки і поведінки дитини до моменту вступу до школи, вона все частіше переходить до оцінки своїх особистісних рис, відносин з оточенням, внутрішнього стану і стає здатною в особливій формі зрозуміти своє соціальне «Я», своє місце серед людей.

Наголошено, що у такий спосіб, самооцінка є важливим показником розвитку особистості. Вона дає змогу дитині робити активний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях, визначає рівень його устремлінь та цінностей, характер його стосунків із оточенням.

За результатами експериментального дослідження у роботі встановлено, що за результатами дослідження рівня вираженості трьох типів тривожності у молодших школярів, спостерігається переважання нормального рівня за даними всіх досліджуваних типів. Це свідчить про те, що молодші школярі турбуються помірно з приводу навчальних ситуацій, це занепокоєння проявляється в очікуванні поганого ставлення до себе, негативної оцінки з боку вихователів, однолітків.

Обґрунтовано, що в групі найбільша кількість дітей мають адекватну самооцінку – 53%, низький рівень самооцінки – 21%, а високий рівень має 10 випробовуваних – 26%.

Визначено, що дітям, які мають нормальну самооцінку, властиві такі якості як винахідливість, активність. Вони, також, дуже охоче беруть участь в іграх та не ображаються, якщо виявилися переможеними і не дражнять інших в разі їх програшу. Також, діти з нормальною самооцінкою знають про свої сильні сторони та відчують власну цінність у соціумі.

Також показано, що такі якості як неактивність, образливість, часто властиві дітям зі зниженою самооцінкою. Вони неохоче люблять брати участь в іграх, тому що бояться програти та бояться бути гіршими за інших, а якщо і беруть участь в них, то часто ображаються і йдуть. Діти молодшого шкільного віку з низькою самооцінкою бачать себе в менш сприятливому світлі, ніж їх однолітки з адекватною самооцінкою, вони роблять акцент на своїх недоліках і висловлюють невпевненість в тому, що їх можна подолати в собі. Через уявлення себе як про нездібних до навчання, до спілкування та до будь-яких інших видів діяльності у дітей з низькою самооцінкою часто виникають труднощі в школі і вдома.

Практична значущість полягає в тому, що отримані результати можуть використовувати батьки у вихованні дітей, також їх можуть враховувати вчителі початкових класів під час навчального процесу та практичні шкільні психологи.

Перелік ключових слів: *самооцінка, молодші школярі, діти, особистість, тривожність, агресія.*

SUMMARY

Qualification work of the 4th year applicant (in bachelor format), specialty «Psychology» (Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine, Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work) is devoted to the problem theoretical substantiation and empirical study of the relationship between the level of anxiety and self-esteem in junior high school students.

A child, as well as an adult, feels the influence of many external and internal factors that can cause him a state of anxiety, both personal and situational.

It is substantiated that the replacement of social relations presents significant difficulties for schoolchildren. In the first phase of the primary school period, anxiety, emotional stress are associated mainly with the lack of loved ones, with changes in the environment, normal conditions and rhythm of life.

It was found that the need for stability, attitude to oneself has two sides: one of them is associated with the achievement of a certain level of goals, which provides a satisfactory level of attitude to themselves, and the second - with maintaining a normal attitude to themselves regardless of its indicators. For anxious children, it is important to maintain a normal attitude towards themselves, because it provides a stable and predictable picture of the world and their place in it.

It is emphasized that in children of primary school age, anxiety is not yet a stable characteristic and relatively reversible during the relevant psychological and pedagogical activities and correctional work.

Considering the impact of anxiety on the personality of the student and his relationship, it is highlighted that anxiety paints in the gloomy colors of the relationship to himself, others and reality.

It is argued that it is important for every child to feel valued and unique. It is important to help each child realize their potential, to discover the valuable skills of each student.

It is revealed that the sensitive period for the formation of self-esteem as a separate component of self-awareness is the younger school age, so it is necessary to begin the development of objective self-esteem.

It is noted that from the child's self-esteem and behavior to the moment of entering school, he increasingly moves to the assessment of their personal traits, relationships with the environment, internal state and becomes able to understand in a special way their social «I», their place among people.

It is emphasized that in this way, self-esteem is an important indicator of personal development. It allows the child to make active choices in various life situations, determines the level of his aspirations and values, the nature of his relationships with others.

According to the results of experimental research in the work it is established that according to the results of the study of the severity of three types of anxiety in primary school children, there is a predominance of the normal level according to all studied types. This indicates that younger students are moderately worried about learning situations, this concern is manifested in the expectation of poor self-esteem, negative assessment by educators, peers.

It is substantiated that in the group the largest number of children have adequate self-esteem - 53%, low self-esteem - 21%, and high level has 10 subjects - 26%.

It is determined that children who have normal self-esteem have such qualities as ingenuity, activity. They are also very willing to take part in games and do not take offense if they are defeated and do not tease others if they lose. Also, children with normal self-esteem know about their strengths and feel their own value in society.

It is also shown that such qualities as inactivity, resentment, often inherent in children with low self-esteem. They are reluctant to participate in games because they are afraid of losing and are afraid of being worse than others, and even if they do participate, they are often offended and leave. Primary school children with low self-esteem see themselves in a less favorable light than their peers with adequate self-esteem, they emphasize their shortcomings and express insecurity that they can be overcome in themselves. Children with low self-esteem often have difficulties at school and at home due to the perception of themselves as incapable of learning, communication and any other activities.

The practical significance lies in the fact that the results obtained can be used by parents in the upbringing of children, they can also be taken into account by primary school teachers during the educational process and practical school psychologists.

Key words: *self-esteem, junior high school students, children, personality, anxiety, aggression.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТРИВОЖНОСТІ ТА САМООЦІНКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	7
1.1 Поняття тривожності та її прояви в емоційній сфері	7
1.2 Причини і характеристики тривожності у дітей молодшого шкільного віку та особливості її прояву	11
1.3 Вплив рівня тривожності на самооцінку дитини	23
1.4 Фактори формування самооцінки у дітей молодшого шкільного віку	25
1.5 Особливості розвитку самооцінки у дітей молодшого шкільного віку	30
Висновки до першого розділу	34
РОЗДІЛ 2 ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ТРИВОЖНІСТЮ ТА САМООЦІНКОЮ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	36
2.1 Методологічне обґрунтування гіпотез емпіричного дослідження та опис методик	36
2.2 Результати дослідження та їх обґрунтування	39
Висновки до другого розділу	46
ВИСНОВКИ	48
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50
ДОДАТКИ	